

A pozitív-elfogadó tanítói attitűd megerősödését célzó eljárások a tanítójelöltek körében

1. Rövid elméleti áttekintés

Az attitűd fogalma: beállítottság, irányultság, viselkedési készség.

„Egy attitűd elutasító vagy igenlő jellegű orientációt és egyben meghatározott reagálási készséget jelent valamilyen jelenség, tárgy vagy szituáció irányában: ennek érzelmi, akarati és intellektuális komponensei vannak.” (Hilgard)

Mi jellemzi az egyes nevelői attitűdöket?

a) A meleg nevelői attitűddel rendelkező pedagógus érdeklődő, segítőkész, magatartásával oldott légkört teremt. Csökkenti növendékei szorongását, a kudarctól való félelmét.

Enek hatása mentálisan is igen kedvező: kreativitást fejleszt, problémaorientációt eredményez. (Szabad tévedni) → Tanulóközpontú.

b) Az ún. hideg-engedékeny attitűddel rendelkező pedagógus közömbös, nincs intenzív érzelmi kapcsolata a tanulókkal. Érdektelen, a tanulói személyiséget figyelmen kívül hagyja, mellőzi. Kötelességszerű munkavégzés, pontosság és rendszeresség jellemzi, ezzel együtt is kevésbé eredményes.

c) A hideg-korlátozó típusú nevelő teljesítményközpontú, a szubjektív mozzanatok nem igazán érdeklik. Szakmai tekintélyét, hozzáértését elsősorban környezete előtt akarja bizonyítani. Az eredménytelenség okát legfőképpen a növendékekben keresi, így nevelői eljárásában gyakori az elmarasztalás, a túlzott szigor, a negatív emocionális kísérők. A tanulók elbizonytalanodását, szorongását eredményezi.

Mit érthetünk pozitív-elfogadó tanítói attitűdön?

A pozitív beállítódású pedagógus feltétlenül optimista. Hivatásszeretéből, odaadással végzi munkáját. Tanítványiban, a nevelési szituációkban elsősorban és elsőként a jó, pozitív dolgokat veszi észre. Munkáját szeretetteljes következetesség jellemzi.

Mivel kiszámítható, tanítványai biztonságérzettel, szívesen járnak iskolába. Az osztályközösséget erős összetartás, derűs légkör hatja át, hiszen abban minden gyermeknek helye van. Fontos benne az önmagunk és a másik ember elfogadása, amelyre a pedagógus adja az elsődleges példát. Személyiségét szakmai rátermettség, sokoldalúság, kreativitás és szeretetteljes gyermekcentrikusság jellemzi. (Hinni tud a gyermekben!) Vekerdi Tamás gondolatai egészítik ki teljességgé az elmondottakat:

„Én azt hiszem – s ezt is tőlük tanultam –, hogy aki gyerekek közt akar élni és hatni, annak nem tudósnak, hanem művésznek kell lennie, legalábbis abban az értelemben, hogy az adott pillanatban teljes személyiségével helytáll és ihletetten improvizál, rögtönöz. Erre csak akkor lehet képes, ha intuitív, művészi felismerések is vezérlik. Mindnyájunkban ott él ez a lehetőség, csak gyakorolnunk kell, élnünk kell vele.”

2. A témaválasztás indoklása

Az Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola Gyakorló Általános Iskolájában tanítok szinte a pályám kezdete óta, 13 éve. Kezdetől fogva szakvezetőként dolgoztam a hallgatók tanítójává nevelésében, szakmai-gyakorlati felkészítésében.

Évek óta foglalkoztat a kérdés, hogy a gyakorlatvezetői munkám során mekkora a személyes szerepem, felelősségem a tanítójelöltek hivatástudatának, pozitív tanítói attitűdjeinek a kialakulásában, megerősödésében. Tapasztalatom, hogy a főiskolai hallgatók pszichológiából, pedagógiából sokat tanulnak minderről, mégis úgy látom, hogy az elmélet és a gyakorlati megvalósítás között időnként mélységes űr tátong. Pedig meggyőződésem, hogy a sikeres nevelőmunka leglényegesebb kérdése a tanító pozitív személyisége.

Egyéniséget csak igazi egyéniség tud jóra, szépre nevelni. Vallom azt is, hogy a gyermek megismerése, pozitív megerősítése, elfogadása elképzelhetetlen önmagunk valóságos szemlélése és elfogadása nélkül. Fontos, hogy minden helyzetben okosan tudjunk együttélni eredményeinkkel és hibáinkkal is, hiszen senki (a tanár és a gyermek) sem tökéletes.

Úgy érzem, a tanítóképzés 4 éve alatt a hallgatókban nem alakul ki reális kép a jó tanító személyiségét, a helyes tanítói attitűdöt illetően. Pontos válasz nélkül marad a „Mért akarok tanítani, és milyen tanító szeretnék lenni?” című kérdés.

A végzett pedagógusok körében folytatott vizsgálatával figyelemreméltó adatokat tesz közzé Kocsis Józsefné főiskolai adjunktus. (Pedagógusok hivatásszeretete és közérzete napjainkban, Hogyan tovább? 1997/2). A tanulmány rámutat a pedagógustársadalom megnehezedett életkörülményeire, amely sokszor aláássa az egyébként erős hivatástudatot és hivatásszeretetet is. Mindezt a hallgatók elől sem szabad eltitkolni. „Az igazi tanító azonban akkor is tanítani akar, ha meg sem fizetik, meg sem süvegelik, meg sem védik a megaláztatásoktól.” (Apáczai Csere János)

A gyakorlóiskolában minden helyzetben hitet kell tenni, mintát kell adni hivatásszeretetből, a pálya iránti elkötelezettségből is. Úgy gondolom, hogy mindezen értékek átadására nem elegendő csupán a szakmai gyakorlat, hiszen ott elsősorban a tanított óra elemzése, értékelése a feladat. Szükségesnek látszott létrehozni egy tudatosan tervezett, önként vállalt tanórán túli szervezeti formát, ahol a pedagógushivatásról, a helyes tanítói attitűd kialakulásáról gondolkodhatunk hallgatóinkkal.

Az általam tervezett program céljaként a tanítójelöltek hivatásszeretetének megerősödését, a pozitív-elfogadó tanítói attitűd kialakítását jelöltem meg.

3. A gyakorlati programtervezet tematikájának ismertetése

A foglalkozásokat egy félévre, 5x45 perces alkalmakra terveztem, maximum 15 fő részvételével.

1. Foglalkozás

- A csoport megismerése. Kommunikációs, bemutatkozó, párválasztó játékok.
- A tanfolyam céljairól, feladatiról.
- A tanító személyisége c. téma elméleti áttekintése játékos formában. (Puzzle)

2. Foglalkozás: Önmagunk megismerése, elfogadása.

- Önismereti játékok.
- Az önismeret, az önértékelés, az önvizsgálat elméleti és gyakorlati kérdései a pedagógiai munkában.

3. Foglalkozás: Mások megismerése, elfogadása.

- Bizalomjáték, interakciós játék.
- A gyermek megismerésének, elfogadásának elméleti, gyakorlati kérdései. Drámapedagógiai eszközök.

4. Foglalkozás: A pozitív elfogadás.

- Önmagunk pozitív szemléletű elfogadása. Helyes önértékelés.
- A gyermek pozitív elfogadása.
(Videofelvétel)

5. Foglalkozás:

Gyakorlati ötletek, szituációs játékok, helyzetgyakorlatok. Konfliktuskezelés.

Mit jelent a pozitív-elfogadó tanítói attitűd a gyakorlatban? Milyen irányt jelöl ki számunkra?

4. Az ideális pedagógus személyiségjegyei, nevelői attitűdjének jellemzői

Harsányi István szerint a kívánatos személyiségvonásokat a következőképpen lehet csoportosítani:

a) *Általános vonások:* idegrendszeri kiegyensúlyozottság, hivatástudat, kiforrott egyéniség, kitartó szívósság, türelem, optimizmus, humor.

b) *Nevelési relációban alapvetőek:* a gyermekszeretet, empátia, megértés, a gyermek iránti érdeklődés és igazságosság.

c) *Tanítási relációban:* szaktudás, közlőképesség, igazságos értékelés, osztályzás, logikus, világos magyarázat stb.

Korunk ideális tanítója feltétlen rendelkezik ezen tulajdonságokkal, nevelői attitűdje, meleg, (pozitív-elfogadó).

5. Önismereti teszt a nevelői attitűd feltárásához

Önismereti teszt a nevelői, oktatói beállítódás (attitűd) kifejezéséhez

(Kovács Sándor, Iskolakultúra, 1993/19.)

Kérem, hogy a teszt segítségével próbálja meg körvonalazni saját pedagógus-személyiségének jegyeit.

A következőkben 40 megállapítást, ítéletet olvashat. Ezekkel kapcsolatban határozottan kell kifejeznie egyetértését, mérsékelt egyetértését vagy elutasító véleményét. A megállapítások utáni kipontozott helyre az illető ítéletet jelző betűt kétszer írja be, ha egyetért vele, egyszer, ha mérsékeltlen, egyszer se (hagyja üresen), ha egyáltalán nem ért egyet vele.

1. D: A pedagógus fő feladata az oktatás programozása. Ő a képzés, oktatás mérnöke.
2. B: A pedagógusnak arra kell ügyelnie, hogy ne gördítsen akadályokat az igazi tanulás elé.
3. D: A pedagógus nem pszichológus. Tanítani annyi, mint a növendékben megjelentetni azt a tudást, amivel az oktatás-képzés előtt nem rendelkeztek.
4. B: A tanító, tanár feladata, hogy olyan gazdag nevelési környezetet hozzon létre, amely hozzájárul ahhoz, hogy kifejleszthessék magukban a legjobb képességeket.
5. B: Fontos, hogy a növendékek részt vehessenek annak megválasztásában, amit fontosnak tartanak megtanulni.
6. A: A tanulás tárgyának megválasztásában a növendék érdekelt, de a célok minden tanuló számára egyformák.
7. A: Az oktatásnak a társas, társadalmi kapcsolatokra kell összpontosítania.
8. A: Az igazi ismeretszerzés forrásai a különböző társadalmi tevékenységek.
9. B: A tanári, tanítási szerep egyik alapvető összetevője a növendékek tisztelete, megértése.
10. A: A tanulásban fontos a gyakorlás.
11. A: A tanár szerepe, hogy kétségeket támaszt.
12. D: A tanár, tanító elsajátított.
13. B: Tanulni annyi, mint változni. Ebben legyen segítségére a tanulóknak a tanító.
14. C: A tanításban az egyszerűtől az összetett felé haladunk.
15. B: Az ismeretek gyarapodása a növendék érzelmeinek szűrőjén keresztül történik.
16. D: A „próbálkozások és tévedések” alapján szervezett képzés különösen hatásos.
17. D: A siker sikert von maga után.
Fontos a pozitív megerősítés.
A jutalom maga a siker és a siker kulcsa.
18. C: A tudásszerkezetek, amelyeket a növendék egyes területeken megszerez, átválthatók (transzferálhatók) más területekre is.
19. C: Az iskola fő feladata az ismeretek gondos átszámaztatása.
20. D: A jó tanár tökéletesen megtervezi, megszervezi azokat a helyzeteket, amelyekben a növendék a gyakorlatban is alkalmazhatja a megtanult új ismereteket.
21. D: A tanító a tanulóknak pontosan kidolgozott magatartás-stratégiákat hoz létre, hogy képesek legyenek alkalmazkodni az életben található bonyolult helyzetekhez.
22. C: A tanulás, a képzés az ismeretsajátítás folyamata.

23. C: A pedagógus esettanulmányok, játékok, szimulációk segítségével könnyíti meg a növendékek ismeretszerzését.
24. C: A pontos tudáshoz vezető folyamat természetét nagyon kell ismerni ahhoz, hogy az oktatás valóban eredményes legyen.
25. A: Az egyén értékrendje nagymértékben összefügg az osztály értékrendjével.
26. C: A jó tanárnak képesnek kell lennie a növendékekkel elsajátíttatni az új ismereteket.
27. B: A jó pedagógus minden interakciós lehetőséget, helyzetet kihasznál annak érdekében, hogy növendékeiben kialakítsa az önmagukba vetett hitet.
28. A: Az oktatás sikerességének értékelésekor figyelembe kell venni a növendékek véleményét is.
29. B: A tanár mindenekelőtt „forrás-személyiség”.
30. A: Az oktatás-nevelés célja jó állampolgár nevelése.
31. C: A tanár feladata a célok, feladatok meghatározása, az oktatás gondos megszervezése.
32. A: A nevelőtevékenység csoportban folyik. A munkájukban integrálódik annak eredménye.
33. D: A jó pedagógusnak a vérében van, hogyan korrigálja saját hibáit.
34. C: A modulrendszerű oktatás megkönnyíti a képzést és az önképzést.
35. D: Az oktatás eredményessége legfőképpen az automatizmusnak kialakításában értékelhető.
36. B: Az embernek mindenekelőtt és különösképpen önmagában kell megtanulni a tanulás-indítékokat.
37. B: Valaminek a megtanulása individuális, személyes tevékenység.
Senki sem tud más helyett tanulni.
38. A: A társadalmi problémákért a nevelés is felelős.
39. D: Valakit önállósággal felvértezni annyit jelent, mint olyan cselekvési mechanizmust kialakítani benne, amelyek lehetővé teszik, hogy hatásosan tudjon reagálni a környezet kihívásaira.
40. C: Könnyebb a tanulóknak a tudás alapját képező legfőbb tananyag-struktúrákat elsajátítani, mint a teljes, részletes ismeretanyagot megtanulni.

A következőkben szíveskedjék összegyűjteni és megszámlálni a betűket, és kifejezni az alábbiak szerint:

- A..... db amely a TI érték
(Társadalmi interakció)
- B..... db amely az SZF érték
(Személyiségfejlesztés komponens)
- C..... db amely az IA érték
(Ismeretanyag-átadás komponens)
- D..... db amely az MV érték
(Magatartás-változtatás komponens)

A számok alapján ábrázolja válaszainak számát a megadott táblázatba!

	A társadalmi interakció	B SZF személyiség-fejlesztés	C IA ismeretanyagátadás	D MV magatartás-változtatás
20				
19				
18				
17				
16				
15				
14				
13				
12				
11				
10				
9				
8				
7				
6				
5				
4				
3				
2				
1				

Satirozza be, majd a hisztogramról olvassa le a saját pedagógusi habitusát!

Milyen pedagógus tehát Ön?

TI: *A társadalmi szükségletek* fontosabbak az egyéniéknél. A nevelési intézményrendszer a társadalmi változás egyik legfontosabb eszköze. A tudás a társadalmi problémák megoldására szolgál.

A tanítási tevékenység lényege a csoport, az osztály segítése, támogatása.

SZF: „*Személyiségfejlesztés* komponens”

Bármennyire is okos és képzett az ember, ha nem tud harmóniában élni önmagával, akkor a társadalom, a társas viszonyok peremére szorul, boldogtalan lesz. A nevelő legfőbb célja kiegyensúlyozott gyermekek nevelése. A tanár, tanácsadó, segítségforrás a növendék mellett.

IA: „*Ismeretanyag-átadás*”

Az oktatás = a tudás átszarmaztatásával.

Ez kettős természetű:

→ az egyén szintjén „tudóssá” teszi növendékeit,

→ a társadalom szintjén biztosítja a generációk és a civilizáció stabilitását.

A tanár szisztematikusan tanít, az ismeretkörben jeles szakértő, biztonságosan gazdálkodik az oktatás módszereivel

MV: *Magatartás-változtatás:* A nevelés lényege.

A tanító minden tevékenységet gondosan megtervez, menet közben minden célnak megfelelő magatartásformát, produkciót pozitívan értékel, jutalmaz.

A pedagógus szerepe tehát a magatartásváltozás irányítása. Minél kevesebb tevékenység hagyható a véletlenre. Rendszeres elemzés szükséges, konklúziók, újabb célok megfogalmazásával.

A nevelés tulajdonképpen technológiai folyamat. Nincs személyes szabadság, a szabad választás nem több illúziónál.

IRODALOMJEGYZÉK

1. *Kovács Sándor:* Teszt a nevelői attitűdök feltáráshoz (Iskolakultúra, III. évf. 1993/19.)
2. *Zétényi Ágnes:* A hatékony tanár (Iskolakultúra, 1997/10.)
3. *Ferenczi István:* A pedagógusszerep szükséges változásai. Új Pedagógiai Szemle, 1998/3.)
4. *Galicza János-Schödl Livia:* A pedagógusok önismerete (Budapesti Nevelő, 1995/1.)
5. *Kocsis Józsefné:* Pedagógusok hivatásteretete és közérzete napjainkban. (Hogyan tovább? 1997/2.)
6. *Az attitűd pszichológiai kutatásának kérdései* (Szerk.: Halász László, Hunyadi György, Marton L. Magda. Akadémia Könyvkiadó, Budapest, 1979.)
7. *Kaposi László:* Játékkönyv